

KLP FINANSĒŠANA FAKTI UN SKAITĻI

Tradicionāli kopējās lauksaimniecības politikas (KLP) finansējumu ir nodrošinājis tikai viens fonds, proti, Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds (ELVGF), ko 2007. gada 1. janvārī aizstāja ar Eiropas Lauksaimniecības garantiju fondu (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai (ELFLA). Ar KLP 2023.–2027. gada regulu tiek ieviests jauns īstenošanas modelis (stratēģiskais plāns) visiem KLP izdevumiem.

JURIDISKAIS PAMATS

- Līguma par Eiropas Savienības darbību (LESD) 40. panta 3. punkts;
- 2020. gada 17. decembra Regula (ES, Euratom) 2020/2093, ar ko nosaka daudzgadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra Regula (ES) 2021/2115, ar ko izveido noteikumus par atbalstu stratēģiskajiem plāniem, kuri dalībvalstīm jāizstrādā saskaņā ar kopējo lauksaimniecības politiku (KLP stratēģiskie plāni) un kurus finansē no Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonda (ELGF) un no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA), un ar ko atceļ Regulas (ES) Nr. 1305/2013 un (ES) Nr. 1307/2013;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra Regula (ES) 2021/2116 par kopējās lauksaimniecības politikas finansēšanu, pārvaldību un uzraudzību un ar ko atceļ Regulu (ES) Nr. 1306/2013;
- Eiropas Parlamenta un Padomes 2021. gada 2. decembra Regula (ES) 2021/2117, ar kuru groza Regulas (ES) Nr. 1308/2013, ar ko izveido lauksaimniecības produktu tirgu kopīgu organizāciju, (ES) Nr. 1151/2012 par lauksaimniecības produktu un pārtikas produktu kvalitātes shēmām, (ES) Nr. 251/2014 par aromatizētu vīna produktu definīciju, aprakstu, noformējumu, marķējumu un ģeogrāfiskās izcelsmes norāžu aizsardzību un (ES) Nr. 228/2013, ar ko ievieš īpašus pasākumus lauksaimniecības jomā attālākajiem Eiropas Savienības reģioniem.

LAUKSAIMNIECĪBAS FINANŠU SHĒMAS ATTĪSTĪBA

1962. gada janvārī izveidotā KLP līdz šim tika īstenota ar Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonda (ELVGF) starpniecību. 1964. gadā šo fondu sadalīja divās daļās, proti, Garantiju daļā un Virzības daļā, kuras reglamentē dažādi noteikumi.

Kopš 1988. gada līdzekļi tika pakļauti stingrai budžeta disciplīnai pēc tam, kad tika ieviests pirmais lestāžu nolīgums, kurā bija ietverts 1988.–1992. gada finanšu plāns.

Daudzgadu finanšu shēma 2007.–2013. gadam tika apstiprināta 2006. gadā ([1.4.3.](#)). Ar Regulu (EK) Nr. 1290/2005 tika izveidoti divi Eiropas lauksaimniecības fondi, no kuriem finansē KLP, proti, Eiropas Lauksaimniecības garantiju fonds (ELGF) un Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA). ELGF (1. KLP pīlārs) finansē visus izdevumus, kas saistīti ar tiešajiem maksājumiem lauksaimniekiem

(3.2.7.), un visus ar tirgu saistītos izdevumus (3.2.3.). Regulā (EK) Nr. 1698/2005 ir noteiktas ELFLA finanšu un plānošanas iezīmes (KLP 2. pīlārs). No ELFLA līdzfinansē lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas uzlabošanu, agrovīdes pasākumus, dzīves kvalitātes uzlabošanu lauku rajonos, lauku ekonomikas dažādošanas veicināšanu un vietējās veiktspējas palielināšanu (iniciatīva Leader). Saskaņā ar LESD (3.2.1.) abas budžeta lēmējinstādes (Parlaments un Padome) kopīgi lemj par visiem lauksaimniecības izdevumiem.

Daudz gadu finanšu shēma 2014.–2020. gadam tika apstiprināta 2013. gadā. [Regulā \(ES, Euratom\) Nr. 1311/2013](#) tika noteikti lauksaimniecības izdevumi 2014.–2020. gadam, kas sasniedza 408 313 miljardus EUR (71,3 % tiešajiem maksājumiem, 24,4 % lauku attīstībai un 4,3 % tirgus pasākumiem).

Abi likumdevēji 2020. gada decembrī apstiprināja [Regulu \(ES, Euratom\) 2020/2093](#) par daudz gadu finanšu shēmu 2021.–2027. gadam. Rezultātā no 2021. gada 1. janvāra KLP atbalsta saņēmējiem ir pieejami 378 532,3 miljoni EUR (faktiskās cenās), kas ir 31 % no kopējā Savienības budžeta (sk. tabulu turpmāk). KLP lauku attīstības pasākumiem tiks piešķirti papildu līdzekļi no programmas NextGenerationEU (NGEU), lai finansētu ekonomikas un sociālo atlabšanu pēc Covid-19 krīzes (8070,5 miljoni EUR). Līdz ar to kopējā KLP saistību summa laikposmam no 2021. līdz 2027. gadam ir noteikta 386 602,8 miljonu EUR apmērā.

ES-27 KLP BUDŽETS (saistību apropriācijas – miljoni EUR faktiskajās cenās)	(A) 2021. gads	(B) Daudz gadu finanšu shēma 2021–2027 (DFS)	% (B)
(1) KLP 1. PĪLĀRS Tiešie maksājumi (TM) un pasākumi lauksaimniecības tirgos	40 368,0	290 534,0	76,8 %
(2) KLP 2. PĪLĀRS (2a) Lauku attīstības (LA) pasākumi saskaņā ar DFS (2b) Papildu lauku attīstības pasākumi saskaņā ar NGEU (pagaidu atveseļošanas instrumenti)	15 345,0 2 387,7	87 998,3 8 070,5	23,2 % ---
(3) KLP KOPĀ 2021–2027, ES-27 [(1) + (2a)]	55 713,0	378 532,3	100 %
(4) ES KOPEJĀS SAISTĪBAS	168 496,0	1 221 719,5	---
(5) % no KLP [(3) / (4)]	33,1 %	31,0 %	---
(6) KLP KOPĀ: DFS 2021–2027 + NGEU 2021–2022 [(1) + (2a) + (2b)]	58 100,7	386 602,8	---
(7) KOPĀ DFS 2021–2027 + NGEU 2021–2022	333 108,9	1 642 788,7	---
(8) % no KLP [(5) / (6)]	17,4 %	23,5 %	---

Kā parādīts turpmāk redzamajā tabulā, 2021. finanšu gadā 93 % no 1. pīlāra izdevumiem (40,77 miljardi EUR saskaņā ar jaunāko finanšu pārskatu, kas publicēts par 2021. gadu)

ir tiešais atbalsts lauksaimniekiem (37,87 miljardi EUR). Lielāko daļu no KLP līdzekļiem saņēma Francija (17,1 %), kurai sekoja Spānija (12,5 %), Vācija (11,2 %) un Itālija (10,5 %). Savukārt no ELFLA visvairāk līdzekļu saņem Francija un Itālija (attiecīgi 13,1 % un 10,1 %), kam seko Vācija (9,3 %) un Rumānija (8,3 %).

KLP IZDEVUMI PA DALĪBVALSTĪM (ES-27, 2021)

Dalībvalsts	Sadalījums pa dalībvalstīm Tiešie maksājumi / Tirgi un citi pasākumi (2021) / Lauku attīstība (2021) (miljonos EUR)			
	a. Tiešie maksājumi (1. pīlārs – ELGF)	b. Kopā 1. pīlārs – ELGF (iesk. a)	c. Kopā ELFLA (2. pīlārs)	(b+c) % no kopējā ES
BE	498,6	557,3	83,2	1,17 %
BG	843,2	867,9	354,6	2,25 %
HR	347,7	360,7	382,1	1,36 %
CZ	852,3	869,4	357,1	2,25 %
DK	798,5	808,2	116,7	1,7 %
DE	4 615,1	4 739,8	1 354,0	11,2 %
EE	165,4	167,1	91,6	0,47 %
EL	1 990,9	2 232,6	635,8	5,3 %
ES	5 055,0	5 666,8	1 149,3	12,5 %
FR	6 807,7	7 372,2	1 913,1	17,1 %
IE	1 180,7	1 190,6	343,3	2,8 %
IT	3 552,3	4 241,7	1 470,8	10,5 %
CY	47,3	52,71	22,2	0,14 %
LV	294,7	297,1	124,0	0,77 %
LT	510,2	514,7	188,9	1,3 %
LU	34,3	34,9	15,41	0,1 %
HU	1 276,6	1 310,4	576,5	3,5 %
MT	5,1	5,2	14,9	0,04 %
NL	651,3	703,1	163,1	1,6 %
AT	683,3	707,3	580,7	2,37 %
PL	3 319,7	3 351,3	1419	8,8 %
PT	756,4	8 60,9	393,7	2,3 %
RO	1 885,2	1 953,0	1 215,1	5,8 %
SI	132,5	139,5	119,1	0,5 %
SK	384,7	395,8	138,9	1,0 %
FI	517,3	526,0	388,3	1,7 %
SE	673,0	686,3	319,7	1,85 %
ES	0,0	164,2	0,0	0,3 %
ES-27	37 878,8	40 776,5	14566,4	—

Avoti: Eiropas Komisija, 15. finanšu pārskats par ELGF un ELFLA par 2021. finanšu gadu.

2021. gada decembrī Parlaments un Padome pieņēma trīs tiesību aktu priekšlikumus par KLP 2023.–2027. gadam. Ar [Regulu \(ES\) 2021/2115](#), [Regulu \(ES\) 2021/2116](#) un [Regulu \(ES\) 2021/2117](#) tika ieviests jauns KLP finansējuma īstenošanas modelis, kura pamatā ir nacionālie stratēģiskie plāni, kas jāizstrādā katrai dalībvalstij. Jaunie KLP tiesību akti ir vērsti uz sniegumu un rezultātiem, un tajos ir piemērota īpaši pielāgota pieeja, kas ļauj dalībvalstīm elastīgāk piemērot politiku vietējā līmenī. Skatiet tabulā turpmāk norādīto finansējumu plānotajiem publiskajiem izdevumiem, kas noteikti plānos attiecībā uz abiem fondiem.

KOPĒJO PLĀNOTO PUBLISKO IZDEVUMU SADALĪJUMS ATTIECĪBĀ UZ ELGF UN ELFLA SASKAŅĀ AR KLP 2023.–2027. GADA REGULU

INTERVENCES VEIDS	ES iemaksa (EUR)	Valsts līdzfinansējums*	Kopējie publiskie izdevumi (ES un valsts līdzfinansējums)	% kā daļa no kopējiem publiskajiem izdevumiem
Atbalsts no Eiropas Lauksaimniecības fonda (ELGF)				
BISS jeb ilgtspēju sekmējošais ienākumu pamatatbalsts (21.–28. pants)	96 697 483 142		96 697 483 142	31 %
CIS jeb saistītais ienākumu atbalsts (32.–35. pants)	23 030 903 969		23 030 903 969	7 %
CIS–YF jeb ienākumu papildatbalsts gados jauniem lauksaimniekiem (30. pants)	3 407 403 394		3 407 403 394	1 %
CRISS jeb ilgtspēju sekmējošais pārdalošais ienākumu papildatbalsts (29. pants)	20 094 247 101	neattiecas	20 094 247 101	7 %
Ekoshēma Klimatiskās, vidiskās un dzīvnieku labturības shēmas (31. pants)	44 712 639 715		44 712 639 715	15 %
Kokvilna kultūratkarīgais maksājums par kokvilnu (36.–41. pants)	1 232 110 245		1 232 110 245	0,4 %
Kopējie tiešie maksājumi, ELGF**	189 109 706 310	neattiecas	189 109 706 310	62 %
Biškopība (54.–56. pants)	285 607 172	324 387 287	609 994 458	0,2 %

Olīvu nozare (63.–65. pants)	218 729 300		218 729 300	0,07 %
Vīna nozare (57.–60. pants)	4 142 887 347		4 142 887 347	1 %
Apiņi (61.–62. pants)	10 940 000	neattiecas	10 940 000	0,004 %
Augļi un dārzeņi (49.–53. pants)	4 142 887 347		4 142 887 347	1 %
Citas nozares (66.–68. pants)	110 171 983		110 171 983	0,04 %
Kopējais nozares atbalsts – ELGF (arī 42.–48. pants)	8 915 271 473	324 387 287	9 239 658 760	3 %
Atbalsts no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) AECC jeb vides, klimata un citas pārvaldības saistības (70. pants)	20 289 987 423	12 922 384 337	33 212 371 761	11 %
ANC jeb apgabali, kuros ir dabas ierobežojumi (71. pants)	10 598 347 767	8 117 856 724	18 716 204 491	6 %
ASD jeb apgabali, kuros ir specifiski traucējumi (72. pants)	501 286 959	329 170 180	830 457 139	0,3 %
INV jeb investīcijas (73. un 74. pants)	18 433 062 578	12 945 827 188	31 378 889 766	10 %
INSTAL jeb lauksaimnieku un jaunuzņēmumu izveide (75. pants)	3 411 775 402	1 763 146 568	5 174 921 970	2 %
RISK jeb riska pārvaldības instrumenti (76. pants)	2 731 774 898	1 859 749 688	4 591 524 586	1 %
COOP jeb sadarbība (77. pants)	7 033 768 843	4 125 997 116	11 159 765 960	4 %
KNOW jeb zināšanas un informācija (78. pants)	1 134 104 929	939 153 317	2 073 258 246	0,7 %
Tehniskā palīdzība***	1 864 585 916	neattiecas	1 864 585 916	0,6 %
Kopējais atbalsts no ELFLA – Lauku attīstība	65 998 694 714	43 003 285 120	109 001 979 834	35 %
Kopējie KLP plānotie izdevumi	264 023 672 497	43 327 672 407	307 351 344 904	

Avots: Eiropas Komisija, Apstiprināti 28 KLP stratēģiskie plāni (2023–2027), 2023. gada jūnijs.

* Valsts iemaksa vai līdzfinansējums neietver valsts papildu finansējumu, kas minēts KLP stratēģiskā plāna (KSP) regulas 146. pantā. Maksājumi par atbalstu saskaņā ar Regulu (ES) Nr. 1308/2013 KSP nav iekļauti. Ir iekļauti pārvedumi starp fondiem.

** Tiešie maksājumi: attiecībā uz korigēto KSP regulas V pielikumu (kopumā ir iekļauts samazinājuma rezultāts), ja dalībvalstis ir izdarījušas šādu izvēli, kopsumma ietver aplēsto summu, kas izriet no lauksaimniekiem piešķirto summu nepārsniedzamās summas, tādējādi visu tiešo maksājumu intervenču plānotā kopsumma ir lielāka par summu, kas noteikta KSP regulas V pielikumā, tāpēc starpība atbilst nepārsniedzamās summas noteikšanai; maksājumi par kokvilnu nav plānoti kā intervence, un to piešķirumi ir noteikti KSP regulas VIII pielikumā.

*** Lauku attīstība: nav iekļauta tehniskā palīdzība, ko finansē no valsts līdzekļiem; priekšlaicīgās pensionēšanās maksājumi, kas ir pasākums no 2007. līdz 2013. gadam ar maksājumiem maksimāli 15 gadiem (kopumā aptuveni 5 miljoni EUR, ieskaitot 2 miljonus EUR, ko finansē no ELFLA), nav iekļauti.

EIROPAS PARLAMENTA LOMA

1988., 1993., 1999. un 2006. gada iestāžu nolīgumi ļāva Parlamentam palielināt ietekmi uz lēmumu pieņemšanu obligāto izdevumu jomā. 2009. gadā ar [Lisabonas līgumu](#) Parlamentam un Padomei tika noteiktas vienlīdzīgas lēmumu pieņemšanas pilnvaras attiecībā uz visu ES budžetu. Ilgstošās sarunas attiecībā uz regulu par finanšu shēmu 2014.–2020. gadam vainagojās ar vienošanos 2013. gada novembrī. Parlaments nodrošināja lielāku elastību budžeta pozīciju pārvaldībā, pastiprināja budžeta vienotību, nodrošināja, ka dalībvalstis nekavējoties izmanto 2013. gada budžetā neizmaksātās apropriācijas, un nodrošināja 1. izdevumu kategorijā (Konkurētspēja) piešķirto apropriāciju palielinājumu (Eiropas Parlamenta [2013. gada 19. novembra nostāja](#) un Eiropas Parlamenta [2013. gada 19. novembra lēmums](#)). Savukārt Lauksaimniecības un lauku attīstības komitejai pēdējās dialoga sarunās, kas notika 2013. gada septembrī, izdevās uzlabot atsevišķus jaunās KLP finanšu aspektus.

Pirmais priekšlikums par daudzgadu finanšu shēmu laikposmam pēc 2020. gada tika iesniegts 2018. gada 2. maijā. Šis ilgtermiņa budžeta projekts 2020. gada maijā tika aizstāts ar otru priekšlikumu, ko papildināja plāns NextGenerationEU, lai nodrošinātu, ka ar ES līdzekļiem var labāk palīdzēt novērst Covid-19 pandēmijas radīto ekonomisko un sociālo kaitējumu. Parlaments savu nostāju pieņēma [2018. gada 14. novembra, 2020. gada 23. jūlija](#) un [2020. gada 17. decembra](#) rezolūcijās.

Pēc ilgstošām abu budžeta lēmējīestāžu sarunām 2020. gada 17. decembrī tika panākta vienošanās.

Komisija 2021. gada jūnijā nāca klajā ar paziņojumu "Ilgtermiņa redzējums par ES lauku apvidiem", kurā lauku apvidu problēmas ir izvirzītas ES stratēģiju centrā. Parlaments 2022. gada 13. decembrī pieņēma [rezolūciju](#) par ilgtermiņa redzējumu attiecībā uz ES lauku apvidiem – virzība uz spēcīgākiem, labāk savienotiem, noturīgākiem un pārticīgākiem lauku apvidiem līdz 2040. gadam. Rezolūcijā atzīta lauku apvidu būtiskā nozīme sociālo, ekonomisko un vides problēmu risināšanā, atbalstīta lauku pakta izstrāde, uzsvērtā lauku aspektu pārbaudes mehānismu nozīme un uzsvērtā

nepieciešamība pēc sinerģijas un koordinācijas starp ES finansēšanas instrumentiem šīm teritorijām.

Vera Milicevic
12/2023